

ZAPISKI. SLOVSTVO.

Knjige Goriške Mohorjeve družbe. — Novo ustanovljena goriška posestrima prevaljske ljudske založnice je stopila koncem l. 1925 prvič med svet s 4 knjigami, ki se po svoji zunanjsčini in opremi prav prijetno odlikujejo od navadne t. zv. poljudne literature. Samo mimogrede omenjam, da je vsebina koledarja in tudi ostalih knjig premišljeno izbrana, da je posvečena velika pažnja jezikovni strani ter da je Socialna čitanka po zasnutku res času primerna in vsebuje samo originalne sestavke priznanih strokovnjakov (J. Debevec, Krščanstvo in človeška oseba; A. Gosar, Družba; J. Jeraj, Stanovi itd.). Iz te prve družbene zbirke knjig veje tolika svežost, da opravičeno lahko pričakujemo lep napredek. Mimogrede omenim, da so iniciatorji te družbe ljudje, ki jih imamo v dobrem spominu izza Jadranskega almanaha. Vidi se jim, da so še mlade neizrabljene sile, ki so se z veseljem lotile dela, ki imajo odprto oko za kvaliteto in ki jih ne vodi ono zastarelo in nikomur koristno načelo, da se mora delo za ljudsko prosveto ponižati na neki namišljeni primitivni ljudski nivo, da mora laskati ljudskemu okusu, da mora plehko zabavati, ja ne vsebovati kakega težjega problema, ampak kvečjemu še otipljivo tendenco in poučnost. Krog organizatorjev te družbe se je postavil na popolnoma zrelo in edino pravilno stališče: Ljudstvu je treba dati najboljše, kar zmoremo, seve v obliki, ki mu je dostopna; prosvetno delo naj dviga nivo izobrazbe, naj bodri k samostojnemu razmišljanju; za ljudstvo ni samo, kar je dozdevno »poljudno«, ampak vse, kar zmorejo moderna znanost, tehnika, fantazija in umetnost, nič zato, če je na prvi pogled nekoliko tuje; razume se pa, da mora biti to, kar se ljudstvu nudi, zrelo in ne negodno, da mora dihati svetovno kulturo in ne onemoglega prežvekovanja od vseh strani znešenega. Korak, ki ga je v naši ljudski prosveti napravila ta družba, pomenja velik korak naprej, ker predstavlja pojav, ki je brez bojazni pretrgal s tozadevno tradicijo in se postavil na novo osnovo, s katere je mogoč le pot naprej. To, kar se vrši pri prevaljski družbi pod Finžgarjevimi vodstvom polagoma, je tu uveljavljeno naenkrat. Prevaljsko družbo veže nebroj tradicionalnih okvirov, ki jih v organičnem razvoju ni mogoče kar naenkrat odstraniti, pri novem podjetju pa gre to lažje. Sveži duh, ki preveva obe ti dve naši ljudski matici, nam je porok za lepšo bodočnost ljudske knjige.

Zelo hvalim tendenco, da je založba izbrala več umetnikov, ki so oskrbeli opremo knjig. S tem, da stoje pred čitateljem naenkrat dela treh umetnikov, se budi v njem zanimanje za dekorativne kvalitete raznih osebnosti in sistemov in je njegova fantazija živahno razgibana. Knjige bi bile dolgočasne, če bi bil vso opremo izvršil n. pr. Šantel, tako pa je ravno njihova zunanja stran najlepše zrelo svežosti in agilnosti uredništva.

Koledar je opremil v črno-rdeči ornamentiki Saša Šantel. Ornamentika je posneta po vzorcih ljudskih vezenin, v glave mesecev pa so vpletene slike glavni slovenskih krajev Primorske: Gorice, Trsta, Kanala, Tolmina, Kobarida, Bovea, Idrije, Po-

stojne, Divače, Štanjela, Vipave in Medane. — Naslovno stran Socialne čitanke je priredil v grafični tiskarski maniri Lojze Spazzapan in porabil s pridom tozadevne elemente, kakor jih je gojil futurizem ali moderni konstruktivizem. — Jakličeva Nevesta s Korinja je opremljena z risbami Franca Kralja, ki so bile objavljene svoj čas v Domu in svetu, samo naslovna risba je nova. Pri veliki pomanjšavi so nekatere res precej izgubile, večina pa je celo pridobila in niti najmanj ni na mestu očitek, da bi bile ljudstvu nedostopne. — Sanguis martyrurum ima naslovno stran in eno risbo Franceta Kralja. Naslovna stran — črno, rdeče, belo ploskovita dekoracija — je prožeta z globokim simbolizmom. Motiv je vzet iz vsebine: Tema ječe — črno, solnce svobodnega sveta za vratmi ječe, v areni — belo in rdeče lise — kri mučeništva, ki se javlja tam, kjer se čisto telo mučenice krije s črnimi partijami. Mislite si, da so se štiridelna vrata ječe odprla tako, da je njih odprtina dala simbol križa, pa boste motiv in njegov simbolični pomen razumeli. Napis je stiliziran v obliki trnjeve mandorle okrog mučenice. Teško si mislim delo moderne ekspresionistične umetnosti, kjer bi se vsebina in forma tako srečno krili in dosegali tako rafiniran dekorativni efekt ter bi ju prevevala vrhutega še tako do skrajnosti izvedena simbolika. Knjiga vsebuje tudi reprodukcijo perorisbe Fr. Kralja k tekstu »Oče, ne pozabi nas!« Za Kraljev novejši formalni razvoj in pa za srečno prilagoditev jasni razumljivosti se mi zdi prav značilna.

Kakor je iz tega pregleda razvidno, je ilustrativni del teh knjig vsebinsko zelo bogat, formalno pa so posebno naslovni listi na višku tega, kar zmore slovenska umetniška sedanost. Nudijo gradivo za razmišljanje nad hotenjem, ki jih je ustvarilo, nad njihovi novimi kvalitetami, nad oblikovno rafiniranostjo in posebno pri Kralju nad svežo neposrednostjo talenta.

Goriški Mohorjevi družbi ob ti prvi seriji iskreno čestitamo in želimo, da ostane neustrašeno na začetih, edino pravi poti. Le ne strahú in pogosto ozkosrčnih ozirov na to, kaj more ali ne more ljudstvo sprejeti! Če pa damo najboljše, kar zmore naša sodobnost, smo storili svojo dolžnost, če bi tudi ne dosegalo ideala, ki smo si ga postavili. Frst.

Lucien Tesnière: *Les formes du duel en slovène*. Paris, 1925 (Vel. 8°, str. XX + 454); isti: *Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène*. Paris, 1925 (folio-strani 59 + VI in 70 folio-zemljevidov).

Francoski učenjak L. Tesnière nam je v teh dveh knjigah, ki tvorita celoto, napisal znanstveno delo, ki ga moramo biti Slovenci izredno veseli. Kar daje razpravi posebno vrednost, je višina, s kakršne motri ta pisatelj našo dvojino. Vprašanje dvojine v indoevropskih jezikih je še vedno nerešeno. Še vedno ni jasno, kako in čemu se je dvojina izgubila v vseh indoevropskih jezikih razen pri Slovencih, Slovincih in Sorbih ter v nekaterih litavskih narečjih; iz zgodovinske dobe drugih jezikov pa nam je znana le toliko, da vemo, da so jo poznali. Ker torej v zgodovini starih jezikov radi pomanjkanja gradiva ni mogoče dobiti jasnega vpogleda v razvoj dvojine, si je Tesnière